

ג. הוצאות ריבית עבור אשראי שלקחו משקי בית לשם קניית מצרכים ושירותים לתצרוכת, וזאת - בגלל קשיי מדידת השינויים בשערי הריבית האפקטיביים לצרכנים השונים.

ד. הוצאות על הימורים, שלא נמצאה דרך סבירה להגדרת יחידות התצרוכת המתקבלות תמורתן.

יצויין, שהעקרונות הנ"ל, שלפיהם נכללים בסל המדד רק מצרכים ושירותים לתצרוכת במחירי שוק (כולל מיסי עקיפין), ובמסגרת המדד לא נמדדים המחירים של מרכיבי החיסכון ומיסים ישירים (ואף לא מיסי ארגון וכו'), תואמים את המלצות המוסדות הבינלאומיים ואת הנוהג ברוב ארצות העולם, והם נהוגים במדד המחושב בארץ מאז ספטמבר 1951.

עם זאת, הטיפול הלא-אחיד במיסי ישיר ועקיף עשוי לעורר קשיים בשימושי המדד, בעיקר כאשר חלים שינויים גדולים בשיטות המיסי. כך, יכול לקרות שמס ישיר מוחלף חלקית במס עקיף או להפך - ובמדד הדבר יתבטא כשינוי במחיר, אף כי אולי היטל המיסי על משקי הבית עבור שירותים נתונים לא שונה עקב כך. לצרכים מסוימים, היה רצוי אולי שלא לכלול אף מיסים עקיפים במדד. עריכת מדד כזה כרוכה בקשיים טכניים, להבחין במחירי המצרכים והשירותים הרבים בין מרכיב המחיר במונחי גורמי ייצור לבין המרכיב של המיסים העקיפים שנוספו למחירים הנ"ל עד לשלב השיווק של המצרכים והשירותים.

6. ש מ ה מ ד ד

המדד נקרא: "מדד השינויים במחירי מצרכים ושירותים שצרכו משקי בית עירוניים". שמו המקוצר הוא: "מדד המחירים לצרכן". שמות אלה מבליטים כי המדד הוא "מדד מחירים" ולא "מדד יוקר המחיה" (כפי שכוונה עד דצמבר 1958), ושהוא מודד את המחירים שמשלם הצרכן.

7. נ ו ס ח ת ה מ ד ד

כמדד המודד מידי חודש את מחירו של סל שנצרך בתקופת בסיס מסוימת, מחושב מדד המחירים לצרכן לפי נוסחת לספיייר (LASPEYRES) שצורתה האחת היא:

$$(1) \quad I_i = \frac{\sum_{j \in L} P_{ij} Q_{0j}}{\sum_{j \in L} P_{0j} Q_{0j}} \cdot 100$$

I_i - מדד לתקופה שוטפת

Q_{0j} - כמות המצרך או השירות j בתקופת הבסיס 0

P_{0j} - מחיר המצרך או השירות j בתקופת הבסיס 0

P_{ij} - מחיר המצרך או השירות j בתקופה השוטפת i

L - קבוצת כל המצרכים והשירותים שבסל המדד

לחישוב לפי נוסחה זו, דרושים נתונים על הכמויות שנצרכו מכל מצרך ומכל שירות בתקופת הבסיס ונתוני המחירים של כל אחד מהמצרכים ומן השירותים הללו בכל תקופה, החל בתקופת הבסיס.

למעשה, מחושב המדד לפי נוסחת לספייר מורחבת כלהלן:

$$(2) \quad I_i = \frac{\sum_{j \in L} \frac{P_{ij}}{P_{oj}} (P_{oj} Q_{oj})}{\sum_{j \in L} P_{oj} Q_{oj}} \cdot 100$$

לפיה, בנוסף לנתוני מחירים בתקופת הבסיס ובתקופה השוטפת, נדרשים נתונים על ערך התצרוכת של כל מצרך ושירות בתקופת הבסיס ($P_{oj} Q_{oj}$).

אם יסומן הביטוי $\frac{P_{ij}}{P_{oj}}$ - שהינו השינוי במחיר מצרך או שירות בתקופה (i) ביחס למחירו בתקופה (0) - ב- I_{ij} , והביטוי

$$\frac{P_{oj} Q_{oj}}{\sum_{j \in L} P_{oj} Q_{oj}}$$

שהוא ערך התצרוכת של כל מצרך ושירות בתקופת הבסיס ביחס לערך התצרוכת של כל סל המצרכים והשירותים בתקופת הבסיס - כלומר, "משקל" המצרך או השירות בתקופת הבסיס - ב- W_{oj} , ניתן לרשום את הנוסחה (2) כלהלן:

$$(3) \quad I_i = \sum_{j \in L} W_{oj} I_{ij} \cdot 100$$

בצורה זו מובלט כי המדד מתקבל כממוצע משוקלל של מדדי המחירים של המצרכים והשירותים הכלולים בסל.

נוסחת חישוב המדד (נוסחה 2) מהווה פיתוח לנסחת לספייר הרגילה (נוסחה 1). עם זאת, משתמשים לצורכי חישוב בנוסחה 2 בגלל עדיפותה הנובעת מכך, שניתן ביתר קלות לקבל אומדנים של ערך הצריכה של מצרכים ושל קבוצות מצרכים מאשר לקבל אומדני כמות לכל מצרך ושירות.

ליתר דיוק, מחושב המדד לפי פיתוח נוסף של נוסחה (2), המתואמת לתנאים שבהם הסל אינו נשאר קבוע לגמרי מתקופת הבסיס, בגלל אזילות של מצרכים וכו' (ראה להלן סעיף 18.3).

8. ת ק ו פ ת ה ב ס י ס ש ל ה מ ד ד

בכל מדד מחירים, המודד שינויים החלים במשך הזמן, יש לבחור בתקופת בסיס, שממנה מתחילים למדוד מחירי סל תצרוכת נתון.

הבעיה המרכזית בבחירת תקופת בסיס היא אורך תקופת הבסיס של המדד: חודש, שנה שלמה, או כל פרק זמן אחר. הבחירה קשה במדד הישראלי, שהינו מדד חודשי, ושאינ מתקנים בו למפרע מדדים שפורסמו.

אין חשיבות לשאלה מהי תקופת הבסיס, אם מעוניינים רק בשינויי מחירים החלים מתקופת הבסיס ואילך, אך יש חשיבות רבה לתקופת הבסיס כאשר מתעניינים בשינויי מחירים בין תקופות שלפני תקופת הבסיס הנדונה לבין תקופות שלאחר תקופת הבסיס הנדונה. השוואת מחירים בין תקופות, שהכנסת סל תצרוכת חדש למדידה חוצצת ביניהן, מצריכה קישור בין מדדי המחירים של התקופות הנ"ל. "הקישור" בין מדדים נעשה באמצעות היחס בין מדד המחיר של הסל הישן לבין מדד המחיר של הסל החדש בתקופת הבסיס שנבחרה (פירוט על כך ראה בסעיף 21.3 להלן).